

KADIN VE SİYASET

DOÇ. DR. ŞENNUR ŞENEL*

Dünyada ve Türkiye’de kadın ve siyaset kavramları her geçen gün birlikte daha çok kullanılmaktadır. Esasen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin geçerli olduğu günden itibaren Avrupa’da; Türklerin tarih sahnesine çıktığı M.Ö.2000’lerden itibaren kadın ve siyaset kavramlarının zaten birlikte mütalaası, hatta bugün bu iki kavramın bir araya getirilmesi çabalarının çoktan yerine getirilmiş olması gerekirdi. Fakat maalesef mevcut tablo dünyada ve ülkemizde bu doğallıktan çok uzak kaldığını gösteriyor. Burada bu durumun sebepleri ve gelinen nokta değerlendirilecektir.

Her şeyden önce genel kabul siyasetin erkeğe özgü bir iş ve görev olduğunun düşünülmesinden başlıyor. Değişen dünya şartları, eğitim düzeylerindeki iyileşmeler, bireysel alanların gelişmesine paralel olarak kamusal alanda eşit sorumluluk ve eşit hak konusundaki daha olgun anlayışlar, kadının siyasette mutlaka olmasını ortaya koymasına rağmen bugüne kadar yaşanan çetin süreç bundan sonra da daha bir hayli devam edecek görünüyor.

* MHP Kadın Kolları Genel Başkanı.

Nitekim bir kısım araştırmalar kadınların, seçimlere erkeklere oranla daha az ilgi gösterdikleri ve katıldıkları, siyasi tercihlerini yaparken “din” ve “aile” kurumlarının etkisi altında kaldıklarını ortaya koymuştur.

Peki, ama neden siyaset erkeğe ait bir iş ve görev olarak kabul edilegelmiştir, sorusundan hareket edecek olursak bunun insanlığın ilk evrelerine kadar uzandığını görürüz. Nitekim bu alanda yapılan araştırmalar göstermiştir ki, tıpkı bugün olduğu gibi, eski toplumlarda da hükümet işleri ile savunma işleri arasında bir ilişki olduğu düşünülmüştür. Bu nedenle, sağlam yapılı ve iyi silah kullanabilen kişi olarak erkeğe daha çok önem verilmiştir. Kadına, çocuk bakımı ve ev işlerinin; erkeğe de, avcılık ve yiyecek getirmek gibi ev dışında kalan işlerin bırakıldığı bir iş bölümünün varlığı erkeğin yönetim konularını elinde bulunduran kişi olmasını sağlamıştır. Toplumun erkeğe ve kadına farklı davranış kalıpları yüklemesiyle, kadın daha çok aile, ev ve akrabalık ilişkilerini içeren aile içi sorumlulukları yüklenmiş, aile dışı çevrelerde bulunması ve farklı ilişkiler kurması toplumca tasvip edilmemiştir. Bu bakış kadının siyasi katılımını

daraltırken, erkeğe ise tamamen aile dışı ilişkileri içeren sorumlulukları yüklemiş, böylece erkeğin siyasete katılım alanını genişletmiştir.

Kadına biçilen bu rol günümüzde önemli ölçüde kırılmalar gösterse de, bu ayrımın sosyoekonomik açıdan gelişme gösterebilmiş kadınlar açısından yaşandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Eğitimle birlikte gelen gelişme, kadının iş yaşamında olduğu gibi yönetim ve siyasette de erkeğin yanındaki yerini geçmişe oranla güçlendirmiştir.

Esasen bu ayrımın temelinde, ailelerin erkek ve kız çocuklarının yetiştirilmesinde farklı yöntemler kullanmaları ve her iki cins için de farklı davranış kalıpları öğretmeleri yatmaktadır. Ailedeki bu yönlendirmelerin sonucu olarak kızlar ve erkek çocuklar farklı yetiştirilirler; kız çocukları dış kontrolü, erkek çocukları ise iç kontrolü önemserler. Sonuçta, erkek çocukları toplumda aktif roller oynamaya itilerek siyasi yaşamda girişken, başarılı ve kendine güvenen bireyler hâline gelirken, kız çocukları ise, daha pasif, çekingen ve kendisinden beklenen rolleri yerine getirme eğiliminde olan birer birey hâline getirilirler.

Öte yandan özel ve kamusal alanda her iki cins yasa önünde eşit olsa da, haklarını kullanım konusunda kadının aleyhine işleyen toplumsal faktörler nedeniyle eşitsizlik ortaya çıkmıştır. Bunun en belirgin hâli, siyasi hakların elde edilmesinden bu yana, seçme hakkı açısından olmasa da, seçilme hakkından çok az sayıda kadının yararlanabilmiş

olmasıdır. Çünkü kadınların, toplumsal baskılarla karşı karşıya kalarak, siyasete girmelerinin istenmemesinin yanında, kadının siyasete karşı ilgisiz kalması ve katılım faaliyetlerinde bulunmaması da bu gerçeği doğurmaktadır.

Nitekim bir kısım araştırmalar kadınların, seçimlere erkeklere oranla daha az ilgi gösterdikleri ve katıldıkları, siyasi tercihlerini yaparken “din” ve “aile” kurumlarının etkisi altında kaldıklarını ortaya koymuştur. Özellikle ülkemizde görülen durumlardan birisi de, ortaöğrenim kurumlarına devam etmemiş kadın seçmenlerimizin, kocası, babası, dayısı vb. bir aile büyüğü olan erkeğin sözüne uygun olarak yani “uyarılmış oy” kullanmaları durumudur.

Keza yapılan araştırmalar, din faktörünün kadınları erkeklere oranla daha fazla etkilediğini ve iki cins arasında oy verme farklılığına neden olduğunu göstermektedir; özellikle kırsal kesimlerde dini söylemin (dinin siyasete alet edilmesi) kadınları erkeklere oranla daha yüksek düzeyde yönlendirdiği ortaya çıkmıştır.

Türkiye Özelinde “Kadın ve Siyaset”

Türkiye’de kadın haklarının bugün ulaştığı noktayı sağlıklı olarak değerlendirebilmek için, Cumhuriyet öncesinden günümüze kadar olan gelişmeleri bilmek gerekir. Kadınlarımız siyasi haklarından ilkinin yerel seçimler için 1930’da çıkarılan yasa ile genel seçimler için 1934’teki düzenleme ile elde etmiş, seçme ve seçilme hakkına sahip olmuşlardır. Bu kanunlarla kadının konumu, “tebaadan yurttaş’a geçiş, karşıt cinsle eşit statüye ulaşma” olarak kavramsallaştırılmıştır. Bunda Türk kadınının verdiği mücadelenin, Türk İstiklal Mücadelesinin önderi Mustafa Kemal Atatürk nezdinde akıllı, isabetli ve hakkın teslimini gösteren tavır önemli rol oynamıştır.

Meşrutiyet dönemindeki tecrübelerinden faydalanarak mitinglerde, basın ve dernekçilik faaliyetlerinde etkin olan ve Millî Mücadele’ye önemli katkılar sağlayan Türk kadını, Cumhuriyet döneminde çıkarılan kanunlarla siyasi haklar elde etmişlerdir. Böylece 1935 milletvekili genel seçimlerinde 18 kadın milletvekili olarak Meclis’e girmiş ve parlamentoda temsil oranı % 4,5 olmuştur. Bu yıllarda Avrupa, Amerika ve Asya’daki

Meşrutiyet dönemindeki tecrübelerinden faydalanarak mitinglerde, basın ve dernekçilik faaliyetlerinde etkin olan ve Millî Mücadele’ye önemli katkılar sağlayan Türk kadını, Cumhuriyet döneminde çıkarılan kanunlarla siyasi haklar elde etmişlerdir.

birçok ülkede bu hakkın bulunmayışı konunun önemini daha da artırmaktadır. Türk kadını için ciddi kamusallaşma olanağı sağlayan bu gelişmenin özgürleşme ve bireyleşme anlamına gelip gelmediği; siyasi temsil imkânı açısından Türk kadınının bugünkü durumunun ne olduğu önemli bir sorudur.

Ülkemizde Kadınların Siyasi Hayata Katılımının Tarihi Gelişimi

A. Osmanlı Dönemi

Ülkemizde kadınların siyasi hayata katılım mücadelesi I. Meşrutiyet'le başlamış II. Meşrutiyet'te büyük bir ivme kazanmıştır. Dünyadaki kadın hareketlerine paralel olarak Türk kadınının siyasi hayata katılımının başlangıcını hukuk, eğitim, toplum, siyaset ve ekonomik yapı yönünden gelişme ve değişme döneminin başladığı yıllar olan II. Meşrutiyet dönemine götürmek mümkündür. Kadın hareketi bir özgürlük ve eşitlik hareketi olarak dünyada yaşanan dönüşümlerin Osmanlı toplumunu etkilediği 1900'lerde ortaya çıkmıştır. Bunda çeşitli değişimlerle birlikte II. Meşrutiyetin özgürlük ideali etken olmuş, kadın giderek özgürleşmeye, bireyselleşmeye başlamıştır. Bu dönemde toplumsal yapı ve bu yapı içinde kadınlar her yönüyle değişmeye ve farklılaşmaya başlamıştır. İçinde buldukları toplumu, erkeğe nazaran buldukları konumu sorgulayan kadınlar, kendilerini kuşatan geleneklere, kısıtlamalara, kadın erkek eşitsizliğine karşı bir mücadele yürütmüşlerdir. Kadınlar gerek aile yaşamında, gerekse toplumsal yaşamdaki ilişkiler ağında, dahası çalışma, hatta siyaset alanında yeni bir düzenlemeye gitmenin gereğini vurgulamış, toplumsal yaşamın tüm yönleriyle ilişkili olacak "kadın inkılabının" gerçekleşmesini istemişlerdir. Bilgilendirme, bilinçlendirme, talepleri ifade etme, imaj değiştirme, harekete geçirme, yol gösterme olarak yararlandıkları çok sayıda dernek ve dergiyi kadın inkılabının gerçekleşmesini sağlayacak başlıca araçlar olarak kullanmışlardır.

Türkiye'de kadın hareketinin ilk öncülüğünü ise Osmanlı Devlet ricali ve aydın kesim ailelerine mensup kadınlar yapmışlardır. Kadın hareketi 19.yüzyılın ikinci yarısından itibaren yoğun bir şekilde Osmanlı toplumunda yaşanırken Osmanlı'nın hukuk ve eğitim alanındaki yaptığı dönüşümler kadının ev mekânının dışına çıkmasını sağlamış, siyasileşmesini ve örgütlenmesini de teşvik etmiştir. 1843 yılında kadınlar ilk defa Tıbbiye Mektebi bünyesinde ebelik eğitimi almaya başlamışlardır. 1858 yılında Kız Rüştüyerleri açılmış, 1869 yılında kızların eğitimine ilk kez yasal zorunluluk getiren Maarif-i Umumiye Nizamnamesi yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kız Meslek Mektepleri 1869'dan sonra Rusçuk ve İstanbul'da açılmış ve 7 senelik bir öğretim programı ile 1886'dan sonra "Kız Sanayi Mektebi" adını almıştır. 1870 yılında kız öğretmen okulu Dârü'l-muallimât'ın

açılması, 1876 yılında ise ilk anayasa olan Kanun-i Esasî'nin kabul edilerek kız ve erkekler için ilköğretimin zorunlu hâle getirilmesi, Osmanlı'da eğitim alanında çok önemli adımlar olmuştur. 25 Eylül 1913'te ilköğretim kararnameyle kız rüştiyeleri 6 senelik kız ilkokulları hâline getirilmiş ve ilçe merkezlerine kadar bu okullar yaygınlaştırılmıştır. Bazı il merkezlerinde de 5 yıllık kız öğretmen okulları kararnameye dayanılarak faaliyete geçmiştir. 1913-1914'te kızlar için ilk lise İstanbul İnas (Kız) Sultanisi adıyla İstanbul'da açılmış, 1915 yılında İstanbul Üniversitesi'nde (Dârülfünun) hanımlar için haftada 4 gün olmak üzere muntazam konferanslar verilmeye başlanmıştır. Aynı yıl İnas Dârülfununu adı altında kızlar için bir yükseköğretim kurumu kurulmuştur. Bu Dârülfünunun ilk öğrencileri kız liseleri ve kız muallim mektebi mezunlarıdır. 1919'da buradan mezun olan ilk kadın Şükûfe Nihal'dır. 1915'te ayrıca ilk defa İstanbul Edebiyat Fakültesi'nde Türk kızları erkeklerle beraber yükseköğrenim görmeye başlamıştır. Böylece, 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda başlayan ıslahat hareketi Türk Müslüman kızlarını hususi tahsilden resmi okullardaki eğitim ve öğretime sevk etmiştir. Meslek olarak da öğretmenlik Türk kadını için ilk resmi çalışma sahası olmuştur. Osmanlı-Cumhuriyet modernleşmesinin başarısı, bir başka ifadeyle Batılı yaşama biçiminin toplumsal alanda yaygınlığı, eğitimdeki bu başarıyla birebir ilgili olarak gerçekleştirildiği söylenebilir.

Bu arada basın, kadınların kendilerini tanıtmalarında, sorunlarını ifade etmelerinde en önemli araç olmuştur. 1868 yılında çıkan Terakki Gazetesi kadın mektuplarına ilk defa yer vermiş, ancak yazarların kimliklerini belirtmemiştir. Bu mektuplarda, örneğin, erkeklerle aynı vapur ücreti ödemelerine rağmen, vapurlarda kadınlara ayrılan yerlerin kötülüğünden yakınılmış, böyle hor görülmelerinin nedeni sorulmuş veya çok kadınlı evlilik sorgulanmıştır. İlk kadın dergisi, 1869'da *Terakki Gazetesi* tarafından Pazar günleri haftalık çıkarılan *Terakki-i Muhadderat* dergisidir. *Terakki-i Muhadderat* sütunlarında, o günün Avrupası'yla karşılaştırmalar yapılarak Osmanlı toplumunda kadının geri bırakılmasını eleştiren yazılar, ağırlık noktasını oluşturuyordu. Dergide, daha çok kadının toplumdaki yerini eleştiren mektuplara yer verilmiş, Batı'daki kadın hareketleri konusunda da haberler yer almıştır.

Bu tarihten sonra da kadınlara yönelik pek çok kadın dergisi çıkarılmıştır. Bu dergiler kadınların yazma konusundaki çekingenliklerinin giderilmesinde önemli bir işlev görmüştür. 1886'da çıkarılan Şükûfezar sahibi (Arife Hanım) ve yazarlarının tümünün kadın olduğu ilk dergidir. 1895'te ise başyazarı ve kadrosunun çoğunluğunu kadınların oluşturduğu *Hanımlara Mahsus Gazete* yayınlanmaya başlamıştır. Aralıksız 13 yıl yayınlanan dergide dikkat çeken hususlardan biri, yazarlarının dönemin aydın bürokrat kesiminin kızları ya da eşleri olan iyi eğitim görmüş entelektüel hanımlar

Kadınlarımızın statüsü, 1919-23 yıllarında verilen İstiklal Savaşı sırasında daha da yükselmiştir. Savaş, hem erkeklerin askere alınması dolayısıyla onların görevlerini kadınların devralması, hem de kadınların erkeklerle omuz omuza savaşması nedeniyle önemli rol değişmelerine yol açmıştır.

olmalarıdır. Dergide, özellikle diğer ülkelerden de örnekler verilerek kadınların her işi yapabileceklerine olan inançları pekiştirilmeye çalışılmıştır. 1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilanından sonra da kadın dergilerinin sayısında artış olmuştur. 1908 yılında çıkarılan *Demet Dergisi'*nde ilk kez siyasi konulara değinilmiş, siyasi makaleler yayımlanmıştır. 1913'te yayımlanan *Kadınlar Dünyası*, diğer dergilerden farklı olarak Osmanlı kadınının haklarını savunmak için kurulan Osmanlı *Müdâfaa-i Hukuk Nisvan Cemiyetinin* yayın organıdır. Bu dergide, kadınları eğitim ve öğretime, ticarete, el sanatlarına teşvik edici yazılar yazılmıştır. Aynı şekilde kadın derneklerinin yayını olarak *Siyaset* ve *Diyanet* adlarıyla iki dergi daha karşımıza çıkmaktadır.

Meşrutiyetin ilanı ile birlikte kadınlar İkdam, Tanin, Servet-i Fünun, Sabah, *Millet* gibi İstanbul'da çıkan gazetelerde de yazılar yazarak taleplerini dile getirmişlerdir. Tüm bu dergilerde Osmanlı kadını hakkında pek çok bilgi yer almaktadır. Dönemin siyaset ve edebiyat alanında birçok ünlü kadın yazar toplumsal ve ekonomik konulardaki kadınların görüşlerini aktarabilmişlerdir. Bu dergiler kadınların kendilerini birey olarak ifade etmelerini sağlamış ve hak talep ederek kadınların artık ikincil konumda

kalmak istemediklerini vurgulamıştır.

Öte yandan dernekler kurarak etkinliklerini artırmışlardır. Bu dernekler kadınların bireysel taleplerini genele dönüştürmeyi hedeflemiştir. Çeşitli yayınlarla ve yapılan konferanslarla amaçlarını gerçekleştirmeye çalışan dernekler, meseleler karşısında üretilen çözümleri uygulamaya geçirilmesi konusunda gayret sarf etmiştir. Osmanlı Devleti'nde kadınların kurdukları dernekler; Yardım ve Eğitim Dernekleri, Kültür Amaçlı Dernekler, Ülke Sorunlarına Çözüm Oluşturmayı Amaçlayan Dernekler, Siyasi Partilerin Kadın Dernekleri, Feminist Kadın Dernekleri, Ülke Savunmasına Yönelik Kadın Dernekleri şeklinde oluşmuştur.

B. Millî Mücadele Dönemi

Kadınlarımızın statüsü, 1919-23 yıllarında verilen İstiklal Savaşı sırasında daha da yükselmiştir. Savaş, hem erkeklerin askere alınması dolayısıyla onların görevlerini kadınların devralması, hem de kadınların erkeklerle omuz omuza savaşması nedeniyle önemli rol değişmelerine yol açmıştır. Bu dönemde kadınları, içinde buldukları durum ve faaliyetleri bakımından birkaç grupta toplamak mümkündür:

- İşgal bölgesinde maruz kaldıkları tecavüz ve taarruzlar sebebiyle erkekleri görev ve çağırın mazlum kadınlar.
- Eline silah alarak bizzat savaşa katılanlar veya cephe gerisinde hizmet verenler.
- Geniş kitleleri uyandırmak için dernek ve basın faaliyetlerine katılanlar.

Bu yıllarda Vatanımızın içine düştüğü acı durumdan kurtarılması için ülkenin her tarafında yabancı işgaline karşı protesto mitingleri başlamıştı. İstanbul'da ilk miting 19 Mart 1929'da İnas Dârülfununu öğrencileriyle Asri Kadınlar Cemiyeti üyeleri tarafından düzenlenmiş ve işgal kuvvetleri protesto edilmiştir. Bu mitinglerde Halide Edip, Şükûfe Nihâl, Nakiye Elgün, Münevver Saime, Meliha, Sabahat ve Naciye Hanımlar da yerlerini almışlardır. Bunlardan Halide Edip ve Münevver Saime Anadolu'ya kaçarak Millî Mücadele'ye katılmışlardır. Mitinglerde konuşan hanımların çoğu öğretmen veya İnas Dârülfununu'nda okuyan öğrencilerdir. Bu da Meşrutiyet döneminde açılan kız okullarının Millî Mücadele'ye milliyetçi, aydın bir kadın potansiyeli hazırladığını göstermektedir. Bu kadınlar böylece, millî bir heyecan dalgası doğmasına sebep olmuşlar, diğer kadınlara ve erkeklere öncülük etmişlerdir. Ayrıca tahsil gören, dernek faaliyetlerine katılan ve basında tecrübe kazanan kadınlar, Millî Mücadele döneminde faaliyet göstermişler, bazıları kalemleriyle katılarak Türk milletini mücadeleye çağırılmışlardır. Kadınlar tarafından yapılan bu çağrılar psikolojik bakımdan çok etkili olmuştur. Bu dönem basınında kadın yazarların en dikkat çekenleri Halide Edip ve Müfide Ferit'tir. Her ikisi de özellikle *Hâkimiyet-i Milliye* ve *İrade-i Milliye* gazetelerinde yazmışlardır. Halide Edip Millî Mücadeleyi tanıtarak, halkı cesaretlendiren eserler kaleme almıştır. *Dağa Çıkan Kurt* (1922), *Ateşten Gömlek* (1922), *İzmir'den Bursa'ya* (1922) bunlar arasındadır.

Dönemin kadın gazete ve dergilerine de değinmek gerekirse; Sedat Simavi tarafından çıkarılan "*Diken*" (1918) dergisi bünyesinde İstanbul'da yayınlanan "*Kadınlar Oyuncak Değildir*" adlı dergiden bahsedilebilir. Gazeteci ve yazar Ahmet Hikmet Bey tarafından çıkarılan bu dergi, kadınlar için ilk ve tek mizah dergisi özelliğine sahiptir. 1919'da "*İnci*" adlı bir kadın dergisi daha yayımlanır. Sahibinin Sedat Simavi olduğu bu dergi, Cumhuriyet dönemine geçişte bir köprü, kadın dergiciliğinde de bir dönüm noktası

Bu dönemde kadın dernekleri, Türk kadınının vatanın kurtarılması yoluyla faaliyet gösterdiği merkezler durumundadır. Bu dernekler vatanın kurtarılması için yardım toplama ve geniş kitleleri yardıma çağırma faaliyetlerinde bulunmuşlardır.

niteliğindedir. Batılı dergi görünümündeki dergide, batılı kadının yaşam tarzı ve ünlü Türk kadınlarının yaşam öykülerine yer verilmiştir. *İnci*, Osmanlı İmparatorluğu'nun aristokrat kadınının yerini, Batılı yaşam şekline uygun kadına bıraktığını vurgulamıştır. Dergi daha sonra 1922'de "*Yeni İnci*" olarak yayım hayatını sürdürmüştür. "*Diyane*" (1920) ve "*Hanım*" (1921) bu dönemde çıkarılan diğer dergilerdir.

Bu dönemde kadın dernekleri, Türk kadınının vatanın kurtarılması yoluyla faaliyet gösterdiği merkezler durumundadır. Bu dernekler vatanın kurtarılması için yardım toplama ve geniş kitleleri yardıma çağırma faaliyetlerinde bulunmuşlardır. *Asri Kadınlar Cemiyeti* ve *Hilal-i Ahmer Kadın Kolları*, özellikle askere giyecek ve ordunun sağlık hizmetlerinde çalışmışlardır.

Bu dönemin en önemli cemiyeti *Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti*'dir.5 Kasım 1919'da Sivas'ta kurulan cemiyet İstanbul Hükûmeti'ne ve İtilaf

Devletleri temsilcilerine işgali protesto eden telgraf çekmişler ve Türk kadınının bizzat mücadeleye katılmasını sağlamışlardır. Birçok yerde şubeler açılmış, cemiyet faaliyetleri başta Mustafa Kemal Paşa olmak üzere Millî Mücadele'nin ileri gelen kadrosu tarafından takdirle karşılanmış ve teşvik edilmiştir. Türk kadını fiili olarak da cepheye katılmıştır. Halide Edip Garp Cephesine tayin edilmiş ve onbaşı rütbesine yükseltilmiştir. İstiklal Savaşı başladığında Dârülfünun öğrencisi olan Münevver Saime Garp Cephesinde görev almış ve özellikle cephe gerisinde ve istihbarat işlerinde önemli başarılar göstermiştir. Kılavuz Hatice Pozantı'da mücadele etmiştir. Tayyar Rahmiye 9. Tümede gönüllü olarak bir müfrezenin komutanlığını yapmıştır. Kara Fatma Millî Mücadele'de Adana, Dinar, Afyonkarahisar, Nazilli Sarayköy ve Tire'de asker olarak çalışmıştır. Gördesli Makbule, Binbaşı Ayşe, Nezahat Hanım, Süreyya Sülün Hanım cephelerde çalışan diğer kadınlarımızdır.

C. Cumhuriyet Dönemi

29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edilmiştir. Bu dönemde kadının durumu şöyledir:

- İstanbul'da aydın Türk kadını düşman istilasını protesto eden mitinglerde söz

sahibi olmuş ve aktif bir rol oynamıştır.

- İstanbul Üniversitesinde kız öğrencilerin erkeklerle beraber okuyabileceğinin kararı alınmıştır.
- I. Dünya Savaşı'nda birtakım zorunluluklar nedeniyle iş hayatına atılan kadınların sayısı artmıştır.
- Hayır kuruluşlarında ve Kızılay teşkilatında aktif çalışmışlardır.
- Anadolu'nun diğer büyük ve küçük şehirlerinde kız okulları ve kadın öğretmen sayısı artmıştır.
- Bağımsızlık Savaşı'nda doğrudan vatan müdafaasına iştirak etmişlerdir.
- Öğretim gören kızların çeşitli mesleklerde yetişme gayretleri ve uğraşmaları söz konusudur.

Kadınlarla ilgili hukuki süreçler 1920'lerde gündeme yerleşmiştir. Kadınlara oy hakkı verilip verilmemesiyle ilgili tartışmalar yapılmış, ancak bir sonuç alınamamıştır. Bu dönemde önemli bir gelişme 1926 tarihinde İsviçre Medeni Kanunu'nu temel alan Türk Medeni Kanunu'nun kabul edilmesidir. Yeni Medeni Kanun, kadınıla erkeğin yasa önünde eşit olduğu temel varsayımına dayanıyordu. Yasa çok eşliliği ve vekâletle evlenmeyi yasaklıyor, evlenme yaşı olarak kızların 18 yaşını bitirmesini şart koşuyordu. Boşanma, velayet ve miras konularında kadınlara erkeklerle eşit haklar tanıdı. Batılılaşma projesini görünür kılmayı amaçlayan bu girişimlere rağmen, kadınların seçme ve seçilme haklarını elde etmesi için 1930'lu yılları beklemek gerekti. Bu arada önemli bir oluşum olan Türk Kadınlar Birliği de Türk kadınının siyasi, sosyal ve iktisadi haklarının sağlanması ve geliştirilmesini kendisine amaç edinmiş ve bu amaca yönelik faaliyetlerini sürdürmüştür.

II. Meşrutiyet'in dergi ve derneklerinde yetişen kadınlar Bağımsızlık Savaşı sonrasında 15 Haziran 1923'te "Kadınlar Halk Fırkası" adıyla bir parti kurdular. Parti Genel Sekreteri Şükûfe Nihal'in "Fırkamızın Mefrûkesi" başlığıyla yayımlanan bir konuşmasında, partinin amaçları anlatılmaktadır. Buna göre partinin ilk hedefi siyasi değildir. Öncelikle eğitim, aile hukuku ve çalışma hayatıyla ilgili haklar konusunda kadınların bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bunlardan sonra siyasi hedefler kendiliğinden oluşacaktır. Şükûfe Nihal bu konuşmasında kadınların kendilerini idrak ettikleri zaman önce geleceklerini ve kaderlerini tayin edecek olanlara "kendi itimadını ihtiyariyle

vermeyi” yani seçmeyi, ardından da “kendisine taalluk edecek meselelerin müdafaasında kendisini bizzat temsil etmeyi” yani seçilmeyi hak bileceklerini belirtmektedir. Bu sözler o dönem için kadınların siyasi hedeflerini gösteren iddialı sözlerdir.

Kadınlar Halk Fırkası’nın kuruluşu ile ilgili valiliğe verilen dilekçeye yanıt verilmemiştir. Bunun nedeni olarak siyasi hakları verilmemiş olan kadınların parti kuramayacakları kendilerine iletilmiştir. Çünkü 1923’te kabul edilen seçim kanununa göre her erkek Türk seçme ve seçilme hakkına sahipti. Parti daha sonra Türk Kadınlar Birliği adında derneğe dönüştürülerek daha önceki kadın dernekleri gibi yardım amaçlı çalışan bir yapıya büründürülmüştür.

Türk Kadınlar Birliği 1927’de yaptığı bir kongre ile tekrar siyasi isteklerde bulunmuş, ancak tepkilerle karşılaşmıştır. Nezihe Muhittin, kadınların siyasi haklarını elde etmedikçe sosyal hayatta yer alamayacağı tezinde ısrarlıdır. Muhittin ve arkadaşları bir süre sonra Birlikten uzaklaştırılırlar. Ancak bu faaliyetler, aşamalı olarak kadınların siyasi haklarını kazanmalarına katkı yapmıştır.

Kadınlar 3 Nisan 1930’da, Belediye Yasası’nın sağladığı haktan yararlanarak ilk kez sandık başına gittiler. Bu hakkın verilmesini Türk kadınının büyük bir kazanımı olarak değerlendiren Kadınlar Birliği gerek bildiriler yayınlayarak, gerekse mitingler düzenleyerek bu olayı kutlamıştır.

Kadınlara belediye seçimlerine katılma hakkının verildiği bu dönemde, Türkiye tek partiden çok partiliğe geçişi de denemiş, Atatürk’ün demokrasi arzusunun bir ürünü olarak Serbest Cumhuriyet Halk Fırkası kurulmuştur. Bu parti, Kadınlar Birliği eski Başkanı olan Nezihe Muhittin’i Beyoğlu’ndan İstanbul Şehir Meclisi’ne, CHP ise bu Birliğin o dönem başkanı olan Latife Bekir’i Fatih’ten İstanbul Şehir Meclisi’ne aday göstermiştir. Bu seçimde CHP adayı olarak giren Latife Bekir, Rana Sani Yaver, Refika Hulisi Behçet ve Safiye Hanımlar Meclis’e seçilmişlerdir. Bu hanımlardan sadece Nakiye Hanım, Meclis’te Daimi Encümen’e girebilmiştir. Kadınlar Birliği’nden Latife Bekir ve Safiye Hanımlar Eğitim Encümeni’nde görev yapmıştır.

Yerel seçimler sonrasında Ekim 1933’te Köy Yasası’nın 20 ve 25. Maddeleri değiştirilerek kadınlara köyde muhtar ve ihtiyarlar kurulunu seçmek ve seçilmek hakkı verilmiştir.

1934 yılında da 1924 Anayasası’nın 10 ve 11. maddelerine eklenen “ve kadınlar” sözcükleriyle, kadınlara TBMM için seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. Bu hakkın Cumhuriyet’in kurulduğu tarihten 7-11 yıl sonra verilebilmiş olması bir gecikme gibi görülse de bunun bazı sebepleri vardır. Kadınların bu yöndeki faaliyetleri Meşrutiyet’ten itibaren devam etmekte ise de bırakın halkı, Meclis’in çoğunluğu bile henüz bu uygulamaya hazır değildir. Meclis’te çeşitli zamanlarda yapılan tartışmalar bunu

çok iyi yansıtmaktadır. 1921 yılında kadın ve erkek öğretmenleri bir kongrede bir araya getiren Millî Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi Tanrıöver hakkında bir gensoru önergesi verilmiş ve uzun tartışmalardan sonra Tanrıöver istifa etmek zorunda kalmıştır.

23Kasım 1922'de kadınların milletvekilleri seçilmeleri hakkında verilen değişiklik üzerine Meclis'te tartışma çıkmış, Atatürk şöyle konuşmuştur.

“Büyük Türk kadınına mesaimizde müşterek kılmak, hayatımızı onunla yürütmek, Türk kadınına ilmi, içtimai hayatta erkeğe ortak, yardımcı yapmak lazımdır.”

1923 ve 1924 yıllarında da yine aynı konular tartışılmıştır. Bu örnekten de anlaşılacağı gibi, kadın haklarının uygulamaya konulabilmesi için ortam henüz hazır değildi. Devletin çözmesi gereken iç sorunları da bunun gecikmesine neden olmuştur. Türkiye’de kadınların TBMM için ilk kez oy kullanmaları ise 1935 yılına rastlar. Bu gecikme sorgulanmaya değer olmakla beraber dış dünya ile karşılaştırıldığında bu süreç oldukça önemlidir. Kadınların katıldığı 1935 seçimlerinde 18 kadın milletvekili Meclis’e girmiş olup, bu sayı parlamento aritmetiğinin % 4,5’ine tekabül etmektedir. Aynı dönemde Fransız kadınları siyasi haklara sahip değildi. Bu haklara sahip olan İngiliz kadınları ise % 0,1 ile % 2,4 oranında temsil edilmektedir.

Türkiye Cumhuriyetinin kurulduğu 1923 yılını izleyen ilk 10 yılda Atatürk’ün önderliğinde gerçekleştirilen reformlar, bir yandan kadının yurttaşlık haklarını kazanmasını, diğer yandan Türk toplumunun yeniden yapılanmasını sağlamış, böylece büyük bir toplumsal değişim gerçekleştirilmiştir. Laik hukukun benimsenmesi ile kadınların eğitim, çalışma yaşamı, siyaset gibi kamu alanlarına açılması mümkün kılınmıştır.

Günümüzde Kadınların Siyasi Hayat İçin Mücadelesi

Demokraside, iktidarın bireylerin yaşamı, toplumun, ülkenin geleceği için vereceği kararların meşru olabilmesi için, bu kararlardan etkilenenlerce seçilmesi ve onların tercihlerini yansıtmaları temel ilkedir. Bu ise herkesin seçme hakkına sahip olmasını ve siyasi karar organlarında toplumun dengeli temsil edilmesini gerektirir. Türkiye’de

1921 yılında kadın ve erkek öğretmenleri bir kongrede bir araya getiren Millî Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi Tanrıöver hakkında bir gensoru önergesi verilmiş ve uzun tartışmalardan sonra Tanrıöver istifa etmek zorunda kalmıştır.

1934’de seçme ve seçilme hakkına sahip olmuş kadınlar, o günden bugüne kadar siyasi karar organlarında yok denecek kadar az oranda temsil edilmişlerdir.

Öncelikle Türk kadınının hakları konusunda son yaşanan gelişmeler şöyle özetlenebilir:

1980’li yıllarda dünyada ve Türkiye’de, kadınlar ile ilgili her meseleye “kadın bakış açısıyla yaklaşma ilkesi”ni içeren kadın hareketi ivme kazanmıştır.

Mart 1980 tarihinde *Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi* (CEDAW) üye ülkelerin imzasına açılmış, Türkiye’nin 1985 yılında onayladığı Sözleşme 19 Ocak 1986 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kadın erkek eşitliğinin uluslararası düzeyde temel belgesi ve kadın hakları evrensel beyanamesi niteliğindeki bu sözleşme, kadınların siyasi kararlara katılım hakkının genel çerçevesini tanımlamakta ve eşit katılımı sağlamak için taraf devletlere özel önlemler alma zorunluluğunu getirmektedir. Ayrıca, Avrupa Sosyal Şartı, Çocuk Hakları Sözleşmesi, ILO, OECD, AĞİK gibi kuruluşların sözleşme, karar ve tavsiyelerinin Kahire Dünya Nüfus ve Kalkınma Konferansı Eylem Planının, 4. Dünya Kadın Konferansı Eylem Planı ve Pekin Deklarasyonunun iç hukukta uygulanması yönünde çalışmalar sürdürölmektedir. İmzalanan CEDAW Sözleşmesinin 18. maddesi uyarınca; taraf devletler, her dört yılda bir dönemsel ülke raporlarını Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi (CEDAW) Komitesine sunmak zorundadırlar.

Türkiye bu zorunluluk kapsamında raporlarını 1990, 1997, 2005 ve son olarak da 2008 yıllarında CEDAW Komitesi’ne sunmuş ve savunmuştur.

Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesini onaylayan ölkemiz de, kadın politikaları geliştirmek amacıyla ulusal mekanizma olarak 1990 yılında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) kurulmuştur. Ayrıca, gerek Anayasa gerekse kanunlar ve diğer düzenleyici işlemlerde değişiklik yapılarak hukuki alanda birçok düzenleme yapılmıştır.

Yasal Gelişmeler

Anayasa

Türkiye’de kadın-erkek eşitliği ilkesi, Anayasa’da 2001 ve 2004 yıllarında yapılan değişikliklerle güçlendirilmiştir. Anayasa’nın 10. maddesine “Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür.” ve 41. maddesine “Aile Türk toplumunun temelidir” ifadesinden sonra gelmek üzere “ve eşler arasında eşitliğe dayanır” hükümleri eklenmiş, 66. maddesindeki Türk vatandaşlığının düzenlenmesi ile ilgili eşitsizlik içeren hüküm ise maddeden çıkarılmıştır. Ayrıca, Anayasa’nın 90. maddesine; Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşmalarla ulusal kanunların aynı konudaki farklı hükümleri

içermesi durumunda çıkabilecek ihtilaflarda milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınır... hükmü eklenerek CEDAW Sözleşmesi de ulusal düzenlemeler karşısında üstün konuma getirilmiştir.

Yeni Türk Medeni Kanunu

Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilerek 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren yeni Türk Medeni Kanunu, kadın-erkek eşitliğini gözeten, cinsiyet ayrımcılığına son veren, kadınları aile ve toplum içerisinde erkekler ile eşit kılan, kadın emeğini değerlendiren düzenlemeler getirmiştir.

Önemli başlıklar şunlardır:

- “Aile reisi kocadır.” hükmü değiştirilerek “Evlilik birliğini eşler beraber yönetirler.” hükmü getirilmiştir.
- Eski Kanun’da evlilik birliğini temsil hakkı, bazı hâller dışında kocaya ait iken, yeni Türk Medeni Kanunu’nda evlilik birliğinin temsili eşlerin her ikisine verilmiştir.
- Yeni Medeni Kanun’da eşlerden birinin meslek ve iş seçiminde diğerinin iznini almak zorunda olmadığı hükmü getirilmiştir. Bu düzenlemeyle eşler mesleklerini diğer eşten izin almadan sürdürebileceklerdir.
- Yeni Kanun mirasın taksiminde, tereke malları arasında yer alan ve ekonomik bütünlüğü bozulmaması gereken tarımsal taşınmazların hangi mirasçıya özgüle-neceği konusunda erkek çocuklara kızlara nazaran öncelik tanıyan eski hükme yer vermemiştir.
- Eski Medeni Kanun’a göre diğer rejimlerden biri seçilmemişse geçerli olan kanuni mal rejimi “mal ayrılığı” iken, yeni Kanun’da “edinilmiş mallara katılma rejimi” getirilmiştir. Her eşin kendi adına kayıtlı mallara sahip olması esasına dayanan mal ayrılığı rejimi yerine, yeni mal rejimine göre evlilik birliğinin kurulmasından sonra her eşin karşılığını vererek elde ettiği mal varlığı değerlerini (edinilmiş mallar) evliliğin sona ermesi ile eşler eşit olarak paylaşır. Kişisel mallar ve miras yoluyla intikal eden mallar ise paylaşımaya girmez.
- Eski Medeni Kanun’a göre evin ve çocukların geçimi kocaya ait iken, yeni Medeni Kanun’da, “Eşler birliğin giderlerine güçleri oranında emek ve mal varlıklarıyla birlikte katılırlar.” şeklinde düzenleme yapılmıştır.

Aile Mahkemeleri

Yeni Türk Medeni Kanunu’nun ardından “Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun” 9 Ocak 2003 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe

girmiştir. Bu Kanun ile aile hukukundan doğan dava ve işlerin aile mahkemeleri tarafından görülmesi ve adli yargıda görevli, evli ve çocuk sahibi, 30 yaşını doldurmuş ve tercihen aile hukuku alanında lisansüstü eğitim yapmış olan hâkimlerin görevlendirilmesi sağlanmıştır.

4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun

Şiddet mağdurlarını korumayı amaçlayan tedbirleri içeren 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun 4 Mayıs 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

BM CEDAW İhtiyari Protokolü

Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne ilişkin olarak hazırlanan İhtiyari Protokol Türkiye tarafından 30 Temmuz 2002 tarihinde onaylanmış ve 29 Ocak 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir. İmzalanan İhtiyari Protokol ile taraf devletlerin CEDAW Sözleşmesi'ni ihlal etmeleri durumunda, kişilere ve gruplara CEDAW Komitesi'ne başvuru hakkı tanınmaktadır. Protokol ile ayrıca uygulamaları denetlemek üzere Komiteye yapılacak şikâyetleri kabul etme ve inceleme yetkisi verilmektedir.

Yeni İş Kanunu

10 Haziran 2003 tarihinde yürürlüğe giren yeni İş Kanunu'nun getirdiği en önemli ilerleme, işveren işçi ilişkisinde cinsiyet dâhil hiçbir nedenle temel insan hakları bakımından ayırım yapılamayacağıdır. Bu kapsamda ana hatlarıyla, iş sözleşmesinin yapılmasında, uygulanmasında ve sona erdirilmesinde cinsiyet veya gebelik nedeniyle doğrudan veya dolaylı farklı işlem yapılamayacağı; cinsiyet nedeniyle eşit değerde iş için daha düşük ücret verilemeyeceği; cinsiyet, medeni hâl ve aile yükümlülükleri, hamilelik ve doğumun iş akdinin feshi için geçerli sebep oluşturamayacağı; işyerinde işçinin, işveren, diğer bir işçi veya üçüncü kişiler tarafından cinsel tacize uğraması ve bu durumu işverene bildirmesine rağmen gerekli önlemlerin alınmaması hâlinde işçinin haklı nedenle işi derhâl fesih hakkına sahip olacağı; genel ekonomik kriz veya zorlayıcı nedenlerle kısa çalışma ve kısa çalışma ödeneği verileceği; kadın çalışanlara verilen ücretli doğum izin sürelerinin artırılacağına ilişkin hükümler getirilmiştir.

Yeni Türk Ceza Kanunu

Günümüz ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanan Türk Ceza Kanunu 26 Eylül 2004 tarihinde TBMM tarafından kabul edilmiştir. Kanun 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Cinsiyet eşitliği ve kadına karşı şiddet konusunda çağdaş düzenlemelere yer veren Kanundaki başlıca yeni düzenlemeler şunlardır:

- “Kadın, kız ayırımı” biçimindeki tanım madde metinden çıkarılmıştır.
- Cinsel suçlar, kişilere karşı suçlar başlığı altında cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar olarak değerlendirilmiştir.

- Zorla ırza geçme ve zorla ırza tasaddi kavramları kaldırılarak yerine cinsel saldırı ve çocukların cinsel istismarı kavramları kullanılmıştır.
- Cinsel saldırı suçunun eşe karşı işlenmesi durumunda soruşturma ve kovuşturma yapılması mağdurun şikâyetine bağlanmıştır.
- Kasten öldürme suçunun, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren nitelikli hâllerinin düzenlendiği maddeye “Töre saikiyle” ifadesi eklenerek töre cinayetleri faillerinin en yüksek ceza ile cezalandırılması kabul edilmiştir.
- Haksız tahrik maddesi düzenlenerek bu maddeye göre haksız tahrikin ancak haksız bir fiil sonucunda meydana gelmesi durumunda uygulanmasına imkan veren bir düzenleme yapılmış, cinsel saldırıya uğrayan kadını namus gerekçesiyle öldüren aile bireyleri ve akrabalar ve diğer akrabaların haksız tahrik indiriminden yararlanamayacağı, her haksız fiilin de haksız tahrik oluşturmayacağı madde gerekçesinde açıklanmıştır.

Doğum İzinleri

Memur ve işçi kadınların doğum izinlerinde iyileştirmeler getiren kanunlar kabul edilmiştir. Bu düzenlemelere göre, hem SSK'lı hem de devlet memuru hamile kadınlar 8 haftası doğumdan önce, 8 haftası da doğumdan sonra olmak üzere toplam 16 hafta doğum izni kullanabilmektedirler. Yine doktor raporu ile doğuma 3 hafta kalana kadar çalışabilmekte ve izinlerinin geri kalan kısmını doğum sonrasına aktarabilmektedirler.

Diğer Yasal Düzenlemeler

Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi amacıyla 2005 yılında oluşturulan Meclis Araştırma Komisyonu'nun Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nda görüşülen Raporunu takiben, kadın erkek eşitliği, kadının insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, toplumsal yaşamın her alanında kadının konumunun güçlendirilmesi ile kadına yönelik şiddetin önlenmesinin devlet politikası hâline getirilmesinin bir göstergesi olan 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi, 4 Temmuz 2006 tarihinde yayımlanmıştır.

Ayrıca, Türkiye Büyük Millet Meclisinde Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun kurulmasına ilişkin 5840 sayılı Kanun 24 Mart 2009 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, kadın haklarının korunması ve geliştirilmesi, kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik olarak ülkemizde ve uluslararası alandaki gelişmelerin izlemesi, bu gelişmeler konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgilendirilmesi, kendisine esas veya tali olarak havale edilen işlerin görüşülmesi, istenildiğinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kanun tasarısı ve

Dünya'da siyasi temsil olanağının sağlanmasına rağmen kadınların siyasetle ilişkisi apolitik bir görünüm sergilemektedir. Bu evrensel ölçekli bir problem ve eksikliklerdir.

teklifleriyle kanun hükmünde kararnamelemler hakkında ihtisas komisyonlarına görüş sunması amacıyla kurulmuştur.

Dünya'da ve Türkiye'de Kadınların

Parlamentoda Temsil Edilme Oranları

Dünya'da siyasi temsil olanağının sağlanmasına rağmen kadınların siyasetle ilişkisi apolitik bir görünüm sergilemektedir. Bu evrensel ölçekli bir problem ve eksikliklerdir. Dünya nüfusunun yarısını oluşturan kadınların dünya siyasetinde yaşadıkları temsil sorunu güncel siyasetin temel sorunlarından biridir. Dünya kadınlarının parlamentolarda yer alma

oranı zaman içinde göreceli olarak artmış ise de hâlâ çok düşük düzeylerde seyretmekte, kadınlar ulusal parlamentolarda olduğu gibi hükümetlerde de kendilerine yeterince yer bulamamaktadır.

Dünya parlamentolarındaki kadın parlamenter sayısı ve toplam milletvekili sayısı içindeki yüzde oranlarına bakıldığında; kadınların ulusal meclislerde katılımının en yüksek olduğu ülke % 56 ile Ruanda'dır. 80 sandalyenin 45'i kadınlara aittir. Diğer ülkelerde bu oranın % 50'nin altında olduğu görülmektedir. 2009 yılı itibarıyla kadın meclis üyelerinin oranı İsveç'te % 47.0, Hollanda'da % 41.3, Arjantin'de % 40.0, Danimarka'da % 38.0, İspanya'da % 36.3, Norveç'te % 36.1, Belçika'da % 35.3, Almanya'da % 32.2, İsviçre'de % 28.5, Irak'ta % 25.5, Meksika'da % 23.2, Kanada'da % 22.1, Çin'de ve İtalya'da % 21.3, İngiltere'de % 19.5, Fransa'da % 18.2, ABD'de % 17.4, Yunanistan'da % 14.7, İsrail'de % 14.2, Tayland'da % 11.7, Macaristan'da % 11.1, Japonya'da % 9.4, Hindistan ve Türkiye'de % 9.1, Ermenistan'da % 8.4, Cezayir'de % 7.7, Lübnan'da % 4.7 ve İran'da % 2.8'dir. Türkiye oransal olarak 137 ülke sıralamasında 107. sırada yer almaktadır.

Parlamentolar arası Birlik verilerine göre 1945 ile 1995 yılları arasında Parlamenteoya sahip bulunan egemen ülke sayısında yedi misli artış olmuştur. Bu dönemde kadın parlamenterlerin yüzdesindeki artış ise dört misli dolayında gerçekleşmiştir. Dünya çapında kadın parlamenter yüzdesindeki rekor düzeye 1988 yılında % 14,8 oranı ile erişilmiştir.

Dünya ortalamasında kadınların temsil oranı iki kanat toplam olarak alındığında % 18.4'dür. Senato'da bu oran biraz daha düşükken tek meclis veya parlamentoların alt kanatlarında bu oran % 18.6'ya çıkmaktadır.

Bölgesel ortalamalarda ise coğrafi bölgelere göre dağılım yer almaktadır. Parlamenteoda kadınların temsil oranı kuzey ülkelerinde çok belirgin bir farkla öndedir. Kuzey ve Güney Amerika ve Avrupa-AGİT Üye Ülkeleri (Kuzey Ülkeleri hariç)ndeki

temsil oranını ikiye katlamaktadır. Arap ülkeleri ise bu konuda en az temsil oranlarına sahiptir.

Türkiye’de kadınların Parlamentoda temsil edilme oranları ortalama olarak % 2,5’ tir. 23. döneme kadar kadınların toplam milletvekili sayısı içindeki oranı, kadınların ilk seçildikleri 5. dönemdeki % 4.5 oranını aşamamıştı. Temsil oranı 2007 genel seçimlerinde % 9,1’e ulaşmış, 2011 genel seçimlerinde % 14 olmuştur. Ancak bu oranlar dünya ortalaması rakamlarının çok altında kalmaktadır. Kuzey Avrupa ülkelerinde bu oranın % 40’larda olduğu ve Türkiye’nin oransal olarak 137 ülke sıralamasında 107. sırada yer aldığı da göz önünde bulundurulduğunda, kadınların Türk parlamentosunda çok az temsil edildiği ortadadır. Kadının siyasi yaşama katılımının ilk basamağı kabul edilebilecek yerel yönetimlerde temsili de sınırlıdır. 2004 yılında yapılan mahalli idareler seçimlerinde 67; 3225 belediye başkanından 18’i (% 0,05), 34477 belediye meclisi üyesinden 834’ü (% 0,24) ve 3208 il genel meclisi üyesinden 57’si (% 0,17) kadınlardan oluşmuştur. 29 Mart 2009 seçimlerinde ise, Türkiye genelinde oy kullanma oranı yüzde 80 olup 81’i il olmak üzere 2946 ilçe ve belde belediyesinde yerel yönetici adayları yarışmıştır. 19 siyasi partinin katıldığı 2009 yerel seçimlerinde, 44 kadın il belediye başkanlıklarına, 321 kadın da ilçe ve belde belediye başkanlıklarına aday gösterilmiştir. Seçim sonuçlarına göre sadece iki kadın il belediye başkanı olmuştur. Belediye meclis ve il genel meclis üyeliğine seçilen kadın sayısı ve toplam içindeki oranı henüz açıklanmamıştır.

Batı ülkelerinde kadınların yerel meclislerdeki temsil oranları ise % 10 ile % 50’ler arasındadır. Bu rakamlar, demokrasilerin belirgin özelliklerinden olan eşitliğin ve bu bağlamda temsil ve katılımın kadınlar açısından istenilen düzeyde sağlanamaması sorununun açık bir şekilde karşımıza çıktığını göstermektedir. Türk kadınının siyasetteki etkinlik düzeyinin düşüklüğü, üzerinde ciddiyetle durulması gereken bir olgudur. Siyasi sistemin işleyişinde görülen olumsuzluklarda bu olgunun da payı olduğu unutulmamalıdır. Ülkemizde, kadın nüfusunun yaklaşık % 40’ının sanayi, tarım ve hizmet sektörlerinin içinde yer almasına rağmen siyasette yeteri kadar temsil edilmemelerinin birçok nedeni vardır.

Siyasi Hayata Kadınların Katılımını Engelleyen Faktörler ve Yaşanan Sorunlar Toplumsal, Kültürel ve Ekonomik Yapı

Siyasi süreçlere kadınların katılımını etkileyen toplumsal faaliyetlerin başında geleneksel cinsiyet rolleri gelmektedir. Türk toplumsal ve kültürel yapısına genel olarak bakıldığında, tüm reformlara rağmen erkek egemen yapının hâlâ devam ettiği görülmektedir. Kadınların yaptıkları işler “özel” yaşam alanında, dolayısıyla toplumun ortak yaşamının dışında görülür; bu nedenle de kamuyu ilgilendirmeyen, diğer deyişle “apolitik” bir dünyaya ait olarak tanımlanır. Kadınların geleneksel rolleriyle, siyaset yaşamına katılmalarının birbiriyle bağdaşmadığına yönelik yaygın kanaat kadınların çevreleri tarafından bu alandan uzak tutulmalarına yol açmaktadır. Siyasete atılmak isteyen kadınlar, hem bu yaygın görüşlerle hem de aile ve politik yaşamı bağdaştırmak

Türkiye taraf olduğu uluslararası sözleşmeler ve çekincesiz kabul ettiği uluslararası belgelerde kadın okuryazarlığını % 100 olarak gerçekleştirme sözünü vermiş ancak henüz bu sözünü tutamamıştır.

için mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Kadınların toplumsal gelişme olanaklarından eşit düzeyde faydalanamadıkları görölmektedir. Eğitim, gelir ve karar süreçlerine katılım kriterleri açısından Türkiye’de cinsler arasında fırsat eşitsizliği karşımıza çıkmaktadır. Eğitim alanında dünyada yaşanan hızlı gelişmelere rağmen, dünyanın pek çok bölgesinde kadınların eğitimi konusu hâlâ önemli bir sorundur. Temel eğitimi yaygınlaştırma çabaları sürerken, özellikle gelişmekte olan ülkelerde kadınlar erkeklerden daha az eğitim almakta, yaşam standartlarını yükseltecek bilgi ve deneyimlere erişememektedirler. Kadınların eğitimi Türkiye için de önemli sorun alanlarından biridir. Türkiye taraf olduğu uluslararası sözleşmeler ve çekincesiz kabul ettiği uluslararası belgelerde kadın okuryazarlığını % 100 olarak gerçekleştirme sözünü vermiş ancak henüz bu sözünü tutamamıştır.

Ülkemizde son 15 yıllık sürece bakıldığında kadının eğitim seviyesinde bir artış gözlenmektedir.

1997 yılında % 85,3 olan okuryazarlık oranı, 2006’da % 88,1’e yükselmiştir. Bu oran 1997 yılında kadınlar için % 76,9 iken 2006 yılında % 80,4 olmuştur. Erkekler için ise 2006 yılı için % 96 civarındadır.

Okuryazar olmayan kadınların sayısı, erkeklerden fazladır. Kadınların % 21,5’i ise okur-yazar ancak herhangi bir eğitim kurumundan mezun değildir. % 37,2’si ilkokul, % 7,4’ü (%2,5’i ilköğretim, % 4,9’u ortaokul) ortaokul ve dengi okul mezunu, % 10,6’sı lise ve dengi okul mezunu iken sadece %3,9’u yüksekokul ve fakülte mezunudur. 1990 yılı için 100 kadından 1,8’i yüksekokul veya fakülte mezunu iken, bu oran 10 yıllık süreçte iki katına çıkmıştır. Temel eğitim ve ortaöğretim sürecini tamamlayan kadınlar için yüksek öğretime giriş nispeten daha az sorun teşkil etmektedir. Türkiye’de 18 ile 22 yaş grubunda (üniversite çağındaki) toplam 6,5 milyon kişi bulunmakta ve 2,49 milyon kişi üniversiteye devam etmektedir. Üniversite öğrencilerinin ise % 43’ü kadınlardan oluşmaktadır. Yükseköğretimde net okullaşma oranına bakıldığında, 1997 yılında % 10,3 olan toplam oranın 2008 yılında % 21,1’e yükseldiği görölmektedir. Kadınlar açısından bu oran 1997 yılında % 9,2 iken 2008’de % 19,7’e yükselmiştir. Eğitim düzeyi, kadınların işgücüne katılımıyla doğrudan ilişkilidir. Eğitim düzeyine göre işgücüne katılım oranına bakıldığında, yükseköğretim mezunu kadınlarda bu oran % 70 iken, lise altı eğitimlilerde % 22 olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye’de kamu kurum ve kuruluşlarında üst düzey yöneticiliklerde, kurul, komisyon ve komitelerde de kadınların temsil düzeyinin düşük olduğu, ancak, uzmanlık gerektiren mesleklerde kadın oranlarının oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Ülkemizde üniversitelerde kadın öğretim elemanı oranı yaklaşık % 41.6, profesörler içinde kadın oranı % 27.8’e ulaşmıştır. Ayrıca, 132 üniversitenin 13’ünde kadın rektör görev yapmaktadır. Mimarların % 38’si, avukatların ise % 36,8’i kadındır. Türkiye’de bürokraside kadınların üst yönetim kadrolarında yer alması da oransal olarak düşüktür. Örneğin bütün dünyada erkeklerin egemen olduğu diplomatik görevlerde Türk Dışişlerinde görev yapan 160 büyükelçimizden 18’i kadındır. 428 vali yardımcısından 7’si ve 795 kaymakamdan 22’si kadındır. 165 kaymakam adayının ise 6’sı kadındır. Kadınların üst düzey bürokrasi içinde durumlarına bakıldığında, 20 müsteşar içerisinde hiç kadın bulunmamaktadır. 80 müsteşar yardımcısının ise 3 tanesi kadındır. Bağlı kurum genel müdürlerinden 43 tanesi içinde 5 tanesi kadındır. 374 genel müdür yardımcısından 29 tanesi, 859 daire başkanından ise 132’si kadındır. Türkiye’de yetmiş kadın işgücünün yüksekliğine ve bu potansiyelin sunduğu imkânlarla rağmen siyasi temsildeki engeller nedeniyle, kadınların parlamento ve hükûmet düzeyinde eksik temsil edildiği görülmektedir.

Sivil Toplum Örgütlerine ve Siyasi Partilere Katılımda Yaşanan Sorunlar

Türkiye’de kadınların gerek sivil toplum örgütlerine, gerekse siyasi partilere katılımları, siyasi süreçlere kendi toplumsal meselelerini yeterince temsil edecek bir düzeyden uzaktır. Kadınların katılımının daha çok olduğu sivil toplum örgütleri ise, genellikle gönüllü yardım faaliyetleri yürüten yapılardır. Kadınların sosyal yardım derneklerindeki çalışmaları, evlerindeki rolleriyle de paralellik gösterir. Kadınların bu faaliyetlerinin yanı sıra, siyasi güçlenme yollarını aramaları, siyasi teşkilatlanmaya yönelmeleri siyaseti, siyasetin kurallarına göre yapmaları gerekmektedir.

Dünya’da olduğu gibi Türkiye’de de siyasi hayat erkekler tarafından belirlenmektedir; oyunun kuralları, iyi-kötü tanımlamaları, yaşam değerleri ve alışkanlıkları bu belirlemeler çerçevesinde oluşmaktadır. Kadınlar siyasi yarışta başarılı olabilmek için erkekler gibi yapmalı, gece gündüz çalışarak erkeklerle eşit koşullarda mücadele vermelidir. Bu durumda da bu oyunu kuralına göre oynayabilen az sayıda güçlü kadının şansı olmaktadır. Kadınların çok büyük bir kısmı siyasetin dışında kalmaktadır.

Ülkemizde siyasi partilerin yapısı ve kadın kollarının hak ettiği ve olması gereken noktada olmamaları da kadınların siyasi süreçlere katılımını engelleyen önemli bir etkidir. Genel anlamda partilerin kadın erkek eşitliğine bakışı, kendi ideolojileri doğrultusunda gerçekleşmekte ve iki yaklaşım görülmektedir. Bunlardan ilki, kadını aile kurumu ile özdeşleştiren ve kadın haklarına ailenin gereksinimleri çerçevesinde bakan “aile merkezli” bir anlayıştır ki bu anlayışta siyasette kadına düşen görev, sosyal faaliyetlere gönüllü katılarak siyasete destek olmaktır. İkincisi ise kadın erkek eşitliğine inandığını belirten, kadınların toplumsal yaşama katılımını çağdaşlığın, demokrasinin, gelişmişliğin gereği sayan toplum merkezli anlayıştır. Ancak bugüne kadar, bu yaklaşımlar

Genel anlamda tüm siyasi partilerdeki kadınlar Türkiye kadın hareketinin tarihi, uluslararası kadın hareketleri ve siyasi süreçte güçlenme politikaları hakkında yeterli bilgiye sahip değillerdir.

kadın erkek eşitliğinin gerçekleştirilebilmesi yönünde bir siyasi iradenin oluşmasına yol açmamıştır.

1999 tarihli ve 445 sayılı Kanun'la Siyasi Partiler Kanunu'nun kadın kollarını yasaklayan hükmü yürürlükten kaldırılmıştır. Bugün siyasi partiler çıkardıkları yönetmeliklerle kadın kollarının çalışma usul ve esaslarını belirlemektedir. Burada kadın kolları genellikle çay, kermes, piknik düzenleyen ve partinin propagandasını evleri dolaşarak yapan yardımcı örgütlenmeler görünümündedirler.

Siyasi partilerin kadın kollarının kendi bütçesi de bulunmamakta, parti kaynaklarından ancak parti yönetimlerinin onayı düzeyinde faydalanmaktadırlar.

Genel anlamda tüm siyasi partilerdeki kadınlar Türkiye kadın hareketinin tarihi, uluslararası kadın hareketleri ve siyasi süreçte güçlenme politikaları hakkında yeterli bilgiye sahip değillerdir.

Değerlendirme

18. yüzyılda Batı dünyasında kadın, eğitim konusunda bazı haklar elde etmiş ve sosyal hayata katılmaya başlamıştır. Bu dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nun batı dünyasıyla askeri ve kültürel ilişkilerinin gelişmesi Türk aydınının da "kadın hakları" meselesiyle yüz yüze gelmesini sağlamıştır. Böylece, kadının eğitimi ve sosyal hakları konusunda entelektüel seviyede yeni fikirler oluşmaya başlamıştır. Kadın hareketinin ortaya çıkışı tüm dünyada hemen hemen aynı seyri izlemiştir. Türk kadınları için bu sürecin başlangıcı hukuk, eğitim, toplum, siyaset ve ekonomik yapı yönünden gelişme ve değişim döneminin başladığı yıllar olan II. Meşrutiyet dönemi olarak kabul edilebilir.

19. yüzyılın özellikle ikinci yarısında Osmanlı'nın hukuk ve eğitim alanında yaptığı reformlar kadının evinin dışına çıkmasını sağlamış, siyasileşmesini ve örgütlenmesini teşvik etmiştir. Bu dönemde kadınlar için ilk defa ilköğretimin üzerinde eğitim imkânı sağlanarak, kızlar için rüştiyeler ve Dârümuallimât açılmıştır. 1876 yılında Kanun-i Esasi'nin kabul edilmesiyle kız ve erkekler için ilköğretim zorunlu hâle getirilmiştir. Bu gelişmeler Osmanlı'da eğitim alanında çok önemli adımlar olmuştur. Sıbyan ve rüştiye mektepleri ile kız meslek okullarına öğretmen yetiştirmek amacıyla kurulan Dârümuallimât sayesinde, ülkede hem kadın öğretmen sayısı hem de rüştiyelerdeki kız öğrenci sayısında artış olmuştur. Mezun olanlar resmen tayin edildiklerinden, kadınların çalışma hayatına atılmalarını da teşvik etmiştir. Kızlar için Dârüfunun adıyla bir yükseköğretim kurumu kurulması, miras hukukunda değişiklik yapılarak arazi mirasının kız ve erkek çocuklar arasında eşit olarak paylaşılacağına hükme bağlanması bu dönemdeki önemli gelişmelerdir. O zamana kadar sadece, anne ve eş rolünü üstlenen

kadın toplumsal yaşamda farklı bir statü elde etmek amacıyla talepte bulunmaya başlamıştır. Yeni rejimin getirdiği özgürlük, kadın sorunlarının tartışıldığı bir ortam yaratmıştır.

Meşrutiyetin ilanı ile birlikte kadınlar İkdam, Tanin, Servet-i Fünun, Sabah, Millet gibi İstanbul'da çıkan gazetelerde de yazılar yazarak hak taleplerini ifade etmişlerdir. Dönemin siyaset ve edebiyat alanında ün yapmış birçok kadın yazar toplumsal ve ekonomik konulardaki kadınların görüşlerini aktarabilmişlerdir. Bu dergiler kadınların kendilerini birey olarak ifade etmelerini sağlamış ve hak talep ederek kadınların artık ikincil konumda kalmak istemediklerini vurgulamıştır. Kadın dergilerinde, farklı kesimlerden kadınlara değişmesini istedikleri konuları açıklamaları için imkân sağlanmıştır.

Dönemin kadın dergileri ve dernekleri, kadınların bu mücadelesinde en iyi kaynakları oluşturmaktadır. Osmanlı Devleti'nde kadınlar tarafından dernekler de kurulmuştur. Bu dernekler kadınların bireysel taleplerini örgütlü birliklere dönüştürmeyi hedeflemiştir.

Çeşitli yayınlarla ve yapılan konferanslarla amaçlarını gerçekleştirmeye çalışan dernekler sorunlar karşısında üretilen çözümleri uygulamaya geçirme konusunda gayret sarf etmiştir. Basında ve kamuoyunda yaşanan bu tartışmalar, aynı zamanda kadınlara çeşitli haklar verilmesinde etkili olmuştur. Ayrıca, eğitim alanı, dernek faaliyetlerine katılan ve basında tecrübe kazanan kadınlar Millî Mücadele döneminde de vatanın kurtuluşu için faaliyetlerde bulunmuşlar, bazıları kalemleriyle katılarak Türk milletini mücadeleye çağırmıştır.

Tanzimat'tan Cumhuriyet'e gelen bu gelişmeler, kadın hakları konusunda fikri temellerin oluşması bakımından önemlidir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu 1923 yılını izleyen ilk 10 yılda Atatürk'ün önderliğinde gerçekleştirilen reformlar, bir yandan kadının yurttaşlık haklarını kazanmasını, diğer yandan Türk toplumunun yeniden yapılanmasını sağlamış, böylece büyük bir toplumsal değişim gerçekleştirilmiştir.

1922'de Medeni Kanun kabul edilmiş, küçük yaşta evlenme ve çok kadınla evlilik kaldırılarak miras hukukunda kadın ve erkeğe eşit haklar verilmiştir. 3 Nisan 1930'da belediye seçimlerinde, 5 Aralık 1934'te milletvekili seçimlerinde kadınlara seçme ve

Türkiye'de kadınlar milletvekili genel seçimlerinde ilk kez 1935 yılında oy kullanmışlardır. Bu seçimlerde 18 kadın milletvekili Meclis'e girmiş, kadınlar parlamentoda % 4,5 oranında temsil edilmişlerdir. Bu yıllarda Avrupa, Amerika ve Asya'daki birçok ülkede bu hakkın bulunmayışı konunun önemini daha da artırmaktadır.

seçilme hakkı tanınmıştır. Yerel seçimler sonrasında Ekim 1933'te Köy Yasası değiştirilerek kadınlara köyde muhtar ve ihtiyarlar kurulunu seçmek ve seçilmek hakkı verilmiştir.

Türkiye'de kadınlar milletvekili genel seçimlerinde ilk kez 1935 yılında oy kullanmışlardır. Bu seçimlerde 18 kadın milletvekili Meclis'e girmiş, kadınlar parlamentoda % 4,5 oranında temsil edilmişlerdir. Bu yıllarda Avrupa, Amerika ve Asya'daki birçok ülkede bu hakkın bulunmayışı konunun önemini daha da artırmaktadır. Aynı dönemde Fransız kadınları siyasi haklara sahip değilken, bu haklara sahip İngiliz kadınları ise % 0,1 ile % 2,4 oranında temsil edilmekteydi. Ancak, Türkiye'de 1934'te seçme ve seçilme hakkına sahip olmuş kadınlar, o günden bugüne kadar siyasi karar organlarında yok denecek kadar az oranda temsil edilmişlerdir. Bu şu anlama da gelmektedir: Kadınlar bu süreçte ne kendi yaşamları hakkında ne de Türkiye için verilen kararlara tam anlamıyla katılabilmişlerdir.

Dünya'da da siyasi temsil olanağının sağlanması ve birçok yasal düzenlemeye rağmen kadınların siyasetle ilişkisi apolitik bir görünüm sergilemektedir. Nitekim Dünya kadınlarının parlamentolarda yer alma oranı zaman içinde göreceli olarak artmış ise de hâlâ çok düşük düzeylerde seyretmekte, kadınlar ulusal parlamentolarda olduğu gibi hükümetlerde de kendilerine yeterince yer bulamamaktadır. Bu durum Türkiye için de geçerlidir.

Dünya ortalamasına bakıldığında, parlamentolarda kadınların temsil oranı % 15'ler civarındadır. Bu oran Kuzey ülkelerinde % 41,4'lere yükselirken, kuzey ülkeleri hariç Avrupa ve AGİT üye ülkelerinde % 21, Asya ülkelerinde % 17,3, Arap ülkelerinde ise % 9,6 olarak görülmektedir. Türkiye'de kadınların Parlamentoda temsil edilme oranları ortalama olarak % 2,5'tir. 23. döneme kadar kadınların toplam milletvekili sayısı içindeki oranı, kadınların ilk seçildikleri 5. dönemdeki % 4,5 oranını aşamamıştır. Temsil oranı 2007 genel seçimlerinde % 9,1'e, 2011 seçimlerinde de % 14'e ulaşmışsa da, bu oran oldukça düşüktür. Türkiye oransal olarak 137 ülke sıralamasında 107. sırada yer almaktadır.

Kadının siyasi yaşama katılımının ilk basamağı kabul edilebilecek yerel yönetimlerde de temsili sınırlıdır. 2004 ve 2009 yerel seçimlerinde kadın belediye başkanı ve kadın belediye ve il genel meclisi üyeleri çok azınlıkta kalmaktadır. Bu rakamlar, demokrasilerin belirgin özelliklerinden olan eşitliğin ve bu bağlamda temsil ve katılımın kadınlar açısından istenilen düzeyde sağlanamaması sorununun bariz bir şekilde karşımıza çıktığını göstermektedir. Elbette Türk kadınının hakları konusunda birçok gelişme de yaşanmıştır. Özellikle kadın erkek eşitliğinin uluslararası düzeyde temel belgesi ve kadın hakları evrensel beyannamesi niteliğindeki Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) 1 Mart 1980 tarihinde üye ülkelerin imzasına açılmış, Türkiye bu sözleşmeyi 1985 yılında onaylamıştır. Ayrıca, Avrupa Sosyal Şartı, Çocuk Hakları Sözleşmesi, ILO, OECD, AGİK gibi kuruluşların sözleşme, karar ve tavsiyelerinin Kahire Dünya Nüfus ve Kalkınma Konferansı Eylem Planınının, 4. Dünya Kadın Konferansı Eylem Planı ve Pekin Deklarasyonununun iç hukukta uygulanması yönünde çalışmalar sürdürülmektedir. Ülkemizde, kadın politikaları

geliştirmek amacıyla 1990 yılında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) kurulmuştur. 2009 yılında ise TBMM'de Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu kurulmuş ve çalışmalarına başlamıştır. Bu dönemde Anayasa ve kanunlarda değişiklikler yapılarak kadınlar birçok hak elde etmiştir.

Öte yandan ülkemizde, kadın nüfusunun yaklaşık % 40'ının sanayi, tarım ve hizmet sektörlerinin içinde yer almasına ve uzmanlık gerektiren mesleklerde kadın oranlarının oldukça yüksek olmasına rağmen siyasette yeteri kadar temsil edilmedikleri de ortadadır. İşte bu olgunun üzerinde ciddiyetle durulmalıdır. Bunun elbette birçok nedeni vardır. Toplumsal, kültürel ve ekonomik yapı bu süreçte önemli bir faktördür. Kadınlara yüklenen geleneksel rollerle, siyaset yaşamına katılımın birbiriyle bağdaşmadığına dair kanı kadınların çevreleri tarafından bu alandan uzak tutulmalarına neden olmaktadır. Hâlbuki kadınların toplumsal ve siyasi katılımına imkân tanyacak eşit ve demokratik aile anlayışının yaygınlaşması gerekmektedir.

Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de siyasi hayat erkeklerin değerleri, yaşam şartları, söylem ve diliyle belirlenmektedir. Siyasette egemen olan erkek söylemi, kadınları kendileriyle eşit koşullarda yarışmaya çağırılmaktadır. Oysa kadınlar siyaset dışı yaşamda hiçbir zaman erkeklerle eşit koşullarda yaşamazlar. Siyaset kadından aile sorumlulukları ve çocukları yokmuş gibi davranmasını istemektedir. Böylesi bir ortam, oyunu erkek kurallarına göre oynamayı öğrenmiş ya da böyle bir fırsatı olan az sayıdaki güçlü kadının başarılı olması sonucunu getirmektedir. Kadınların çok büyük bir kısmı siyasetin dışında kalmaktadır. Üstelik kadınların varlık gösterdiği sivil toplum kuruluşları ve hatta siyasi partilere katılımlarında da problemler yaşanmaktadır. Kadınların faaliyet gösterdiği sivil toplum kuruluşları, genellikle evlerindeki rolleriyle paralel olarak gönüllü yardım faaliyeti yürüten kuruluşlar olarak görünmektedir. Kadınların bu kuruluşların yanı sıra kendi cinsiyet rollerinden kaynaklanan meselelerle de mücadele etmek için siyasi güçlenme yollarını araması gerekir.

Birleşmiş Milletler'e üye ülkelerdeki kadın politikacılar üzerine yapılmış bir araştırmada Dünya parlamentolarına girmeyi başarmış kadınların, % 33'ü sivil toplum örgütleri ve kadın hareketi desteğiyle, % 18'i sendika deneyimlerine dayanarak ve % 78'i siyasi partilerin içindeki çalışmaları sayesinde seçildiklerini belirtmektedirler. Kadınların siyasi temsili önündeki engellerin bir kısmı seçim sisteminin, siyasi kurumların özellikle

Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de siyasi hayat erkeklerin değerleri, yaşam şartları, söylem ve diliyle belirlenmektedir. Siyasette egemen olan erkek söylemi, kadınları kendileriyle eşit koşullarda yarışmaya çağırılmaktadır.

de siyasi partilerin yapısı ve işleyişinden kaynaklanmaktadır. Bu alanda kadının güçlenmesi sağlanmadan, erkeklerin eksik temsiline dayalı mevcut siyasi temsil ve karar verme mekanizmalarını değiştirmenin gerekliliğine ve acilliğine ikna etmeden bir değişim mümkün görünmemektedir.

Diğer alanlarda olduğu gibi, siyasi hayatta da kadın-erkek eşitliğinin gerçekleştirilmesi yolundaki çabaların yoğunlaştırılması gerekmektedir. Kadın kuruluşlarının bu konudaki çabaları toplumun diğer kesimlerince de desteklenmelidir. Bu bağlamda, siyasi partiler başta olmak üzere, her kesimin yoğun çabasına ihtiyaç vardır. Kadınların siyasi karar alma süreçlerine katılımı konusunda öncelikle kadın-erkek eşitliğini destekleyecek yapılanmaların güçlendirilmesi gerekmektedir. Kadın yapılanmaları arasında hedeflerde ve faaliyetlerde güçlü bir bağın kurulması; siyasi partilerin kadın teşkilatlarının güçlendirilmesi ve kadın kollarından parti yönetimine geçiş süreci güçlendirilmelidir.

Kadınların siyasete katılımları konusunda en çok tartışılan konulardan biri uzun yıllar kota meselesi olmuştur. Bugün kadın temsil oranının % 45'e ulaştığı Danimarka'da partiler tüzüklerinden kadın kota zorunluluğunu kaldırmaya başlamışlardır. Bu görüşü savunanlar siyasi partilerin kurumsal yapılarını kadınların eşit temsili ilkesine uygun hâle getirmek için sadece kota uygulamasının yetmeyeceğini, tersine eşitlik bilincinin olmadığı partilerde kota uygulamanın parti içi ilişkileri çok gerilimli hâle getirebileceğini, bunu önlemek için zihniyet değişikliğini amaçlayan önlemlerin de diğer politikalarla birlikte uygulanması gerektiğini ifade etmektedirler. Kadın kotasına karşı çıkan görüşler de vardır. Bu görüşü savunanlar, seçilmiş temsilcilerin bir toplum kesimini değil seçtikleri bölgedeki tüm toplumu temsil edeceğinden temsilcinin cinsiyetinin önemsiz olduğu; seçilmiş temsilcilerin millî çıkarlara hizmet etmesi esas olduğundan kadın veya erkek olmasının önemsiz olduğu; kadın kotalarının yasa önünde eşitlik ilkesiyle bağdaşmadığı, çünkü kadınlardan yana ayrımcılık yapacağı; seçmenlerin kişilere değil, politik partiye oy vermelerinden dolayı siyasi temsilcinin cinsiyetinin değil, partiye oy verenlerin beklentilerinin önemli olduğu; aday listelerinde kota uygulamasının anti demokratik olduğu, çünkü seçmenin istediği adayı seçme özgürlüğünün olduğu gibi düşüncelerle bu uygulamaya karşı çıkmaktadırlar.

Unutulmamalıdır ki, toplumsal fırsatların farklı toplum kesimleri arasında nasıl dağılacığı parlamento, hükümet ve politika belirleyen kamu kurumları gibi siyasi karar organlarında belirlenmektedir. Bu süreçlerde kadınların eksik temsili, meselelerin çözümsüz kalmasına, devam eden eşitsizlikler ise kadınların eksik temsiline sürekliliğine yol açmaktadır. Bu nedenle, kadın-erkek eşitliğini sağlamaya yönelik çabaların başında siyasi süreçlere katılımında cinsler arası eşitliği sağlayan adımların bir an önce atılması gerekmektedir.